

Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a

Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası

Âlimler, Müesseseler
ve Fikrî Eserler
XVIII. Yüzyıl

CİLT 2

Zeytinburnu Belediyesi Kùltür Yayınları
Kitap No: 53

Yayın Koordinatörü
Erdem Zekeriya İskenderođlu
Nurullah Yıldız

Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a
Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası
(Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler) - XVIII. Yüzyıl

Editörler
Ahmet Hamdi Furat
Nilüfer Kalkan Yorulmaz
Osman Sacid Arı

ISBN 978-975-2485-14-3
TC Kùltür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 40688

1. Baskı
İstanbul, Aralık 2018

Kitap Tasarım **Salih Pulcu**
Tasarım Uygulama **Recep Önder**

Baskı-Cilt **Seçil Ofset Matbaacılık**
Yüzyıl Mh. Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77
Bağcılar İstanbul
Sertifika No: 12068

444 1984

www.zeytinburnu.istanbul

İstanbul'da Trabluslu Bir Şeyh Efendi: Safî Musa el-Mevlevî (ö. 1157/1744)

Ayşegül Mete

Doktor Adayı, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Özet

On sekizinci asırda Osmanlı'nın çeşitli bölgeleri arasında ilmî sirkülasyonun kuvvetli olduğunu gösteren örneklerden biri de Safî Mûsâ Dede Efendi (v. 1157/1744)'dir. Safî Mûsâ Dede Efendi'nin önemi, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da elde ettiği ilmî müktesebâtını, ömrünün son yirmi bir senesinde ikamet ettiği şehir olan İstanbul'a aktarmasında ortaya çıkar. Aynı zamanda dört farklı Mevlevî tekkesinde postnişinlik görevlerini ifa etmiş olan Safî Mûsâ Dede Efendi, Arapça ve Farsça'ya olan derin vukûfiyeti nedeniyle Sultan III. Ahmet'in emriyle oluşturulan bazı tercüme ve tashih heyetlerinde yer alır. Şam'da bulunduğu sırada halkasına dâhil olduğu ünlü âlim Abdülganî Nablûsî'nin talebeleri arasında ismi hususen zikredilen Safî Mûsâ Dede Efendi'nin, *Tefsîr-i Beyzavî*, *Hidâye* ve *Mesnevî-i Ma'nevî* merkezli oluşturduğu meclisler ile on sekizinci asrın ilk yarısında İstanbul'un ilmî hayatına tesir ettiği görülür.

Bu çalışma günümüz Mevlevîlik araştırmalarında kendisine çok da atfın bulunmadığı Safî Mûsâ Dede Efendi'nin Trablus'tan İstanbul'a olan hayat serüveninde eserleri ve tesirleri üzerinden ilim dünyasına yaptığı katkıları ortaya çıkarmayı gaye edinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Safî Mûsâ Dede, Celâl Ali Dede, Yenikapı Mevlevihanesi, Trablusşam Mevlevihanesi, Mevlevîlik, Mevlevîhane.

A Tripolitan Shaykh In Istanbul: Safi Musa Al-Mawlawi (D. 1157/1744)

Abstract

One of the good examples of scholarly circulation among various regions in the Ottoman Empire in the eighteenth century is Safi Musa Dede Efendi (d.

1157/1744). He was a distinguished scholar transferred his knowledge to scientific circles of Istanbul in which dwelled last twenty-one years of his life. Besides being a disciple of the famous scholar Abd al-Ghani Al-Nabulusi he was also served as a shaykh in the Aleppo, Cairo, Kasımpaşa and Yenikapı Mawlawi Lodges. When he was in Istanbul he was entrusted with translations and editions of some works by Sultan Ahmed III.

This study aims to reveal the scholarly contributions of Safi Musa Dede Efendi about whom there is no adequate mention in today's Mawlawi order studies within the scope of his works and influences.

Keywords: Safi Musa Dede, Celal Ali Dede, Yenikapı Mawlawi Lodge, Tripoli Mawlawi Lodge, Mawlawiyya, Mawlawi Lodge.

Giriş

On sekizinci asır Mevlevîleri hakkında yapılan çalışmalara bakıldığında ilginç Şeyh Gâlib Dede Efendi (ö. 1213/1799) üzerinde yoğunlaştığı dikkat çeker. Bu yoğunlaşma Şeyh Gâlib'in tasavvufî karakterinin yanı sıra edebî şahsiyeti ve dönemin siyaset erkânı ile yakın münasebeti gibi haklı gerekçelerden kaynaklanmaktadır. Fakat bu durum, Mevlevîliğin on sekizinci asrın sonlarındaki tezahürlerini öne çıkarırken bu asırdaki diğer mühim postnişinlerin Şeyh Gâlib'in gölgesinde kalmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla on sekizinci asırda muhtelif düzeylerde katkıları olan diğer Mevlevî şeyhlerinin gündeme getirilmesi önem arz etmektedir. Bu itibarla asrın ilk yarısında Halep, Kahire, Kasımpaşa ve Yenikapı Mevlevîhaneleri postnişinliklerini icra etmiş, önemli bir gramer ve fıkah âlimi olan Safî Mûsâ Dede Efendi bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Safî Mûsâ Dede Efendi'nin önemini ve katkılarını dikkatlere sunma amacı taşıyan çalışma, onun eserleri ve tesirleriyle on sekizinci asır İstanbul Mevlevî postnişinleri arasında hayli önemli bir mevkiye sahip olduğu iddiasını taşımaktadır.

Safî Mûsâ Dede Efendi, on sekizinci asırda İstanbul Mevlevîhanelerinde posta oturmuş otuz bir şeyh efendiden biridir. İstanbul Mevlevîhanelerinden kastımız on sekizinci asırda aktif halde bulunan Galata, Yenikapı, Kasımpaşa, Beşiktaş ve Üsküdar Mevlevîhaneleridir. Asrın postnişinleri açısından nadir rastlanan bir durum olarak, biri Kasımpaşa diğeri Yenikapı olmak üzere iki farklı İstanbul Mevlevîhanesinde art arda görev yapmıştır. Bu durum, onu diğer Mevlevî şeyhlerinden farklı kılan yegâne unsur değildir. Trablusşam, Suriye ve Mısır'da edindiği ilmî müktesebâtını İstanbul'a aktarması, İstanbul Mevlevîhanelerinde on dokuzuncu asrın ikinci yarısına

kadar meşihat vazifesini ve etkinliğini sürdürecektir güçlü bir şeyh ailesinin kurulmasında baş aktör olması, asrın İstanbul Mevlevî meşayihî arasında Abdülgani Nablusî'nin yetiştirdiği mümtaz talebelerinden biri olması Safî Mûsâ Dede'nin ayrı bir vasıfları arasındadır.

Mevlevî büyüklerinin terâcim-i ahvâllerini ihtiva eden tabakât ve tezki-re-i şu'arâlara bakıldığında Safî Mûsâ Dede Efendi'den tafsilatlı bir şekilde bahseden ilk kaynağın Esrâr Dede'nin (ö. 1211/1797) *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye'si* olduğu görülür. Bundan sonra onun hakkında bilgi veren bütün kaynakların genel olarak Esrâr Dede'nin *Tezkire'sinde* verdiği bilgilerle inşa edildiği fark edilir. Sahih Ahmed Dede (ö. 1229/1813), Mehmed Süreyya (ö. 1327/1909), Ali Enver (ö. 1336/1920), Bursalı Mehmed Tahir (ö. 1344/1925), İhtifalci Mehmed Ziya (ö. 1930) ve Hüseyin Vassaf'ı (ö. 1929) bunlar arasında sayabiliriz. Bununla birlikte Esrâr Dede öncesinde, hayatına dair detaylı bilgi verilmese de Şeyhî'nin (ö. 1145/1732) *Vekâyi'u'l-fudalâ'sı*¹, Mustafa Sâkib Dede'nin (ö. 1148/1735) *Sefîne'si*² ve Ayvansarayî'nin (ö. 1201/1787) cami ve tekkelerin tarihini konu alan *Hadîkatü'l-cevâmî*'nde Safî Mûsâ Dede'ye rastlanır. Bunun dışında Safî Mûsâ Dede'nin halen yazma halinde bulunan *Ta'ribu Şâhidî* adlı eserinin başında manzum tarzda kısa bir tarihçe-i hayatı bulunmaktadır.³ Bu nedenle saydığımız bütün eserlerden önce hayatına dair en erken ve sahih kaynağın bizzat kendisinin kaleme aldığı *Ta'ribü Şâhidî* adlı eserindeki manzum otobiyografisi olduğunu söylemek mümkündür. Bu muhtasar ve manzum otobiyografisinde kendisinin ifade ettikleriyle diğer kaynaklarda zikredilenler arasında bilhassa tarihsel düzeyde bazı farklılıklar mevcuttur. Az sayıdaki bu farklılıkların haricindeki bilgilerde genel itibarıyla bir örtüşme söz konusudur. Bununla birlikte Safî Mûsâ Dede'nin otobiyografisi, İstanbul öncesinde hem Suriye hem de Mısır'da postnişinlik vazifesi yaptığı bilgisinde olduğu gibi, sair eserlerde bütünüyle değinilmeyen önemli ayrıntılar da barındırmaktadır. Buna rağmen söz konusu manzum otobiyografisinde *Ta'ribu Şâhidî*'yi kaleme alana kadarki hayatına dair detayların bulunduğunu da hatırd tutmak gerekir. Daha açık

1 Bu eserde Safî Mûsâ Dede, Kasımpaşa Mevlevihanesi şeyhi Halil Salik Dede'nin irtihalinden sonra posta oturduğu için "Şeyh Mûsâ" olarak anılır. Bkz. Mehmed Şeyhî Efendi, *Vekâyi'u'l-fudalâ, eş-Şekâyık* içinde, haz. Abdülkadir Akççek, III, 681.

2 Mustafa Sâkib Dede, *Sefîne-i Neffise-i Mevleviyân*, tsh. Mehmed Arif Paşa, Kahire: Mektebetu Vehbe, 1283/1866, II, 174.

3 Safî Mûsâ Dede, *Ta'ribu Şâhidî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Mehmet Taviloğlu Bölümü, vr. 27a-28b.

bir ifadeyle bu otobiyografinin yalnızca Kasımpaşa Mevlevihanesi postnişinliği dönemine kadar süregelen hayatını ihtiva etmesi nedeniyle vefatına değin kalan on bir senelik hayat serencamı için sözünü ettiğimiz diğer kaynaklardan müstağni kalınamayacaktır. Bunun dışında mecmua-i tekâyâ ve vekâyinâme türü eserlerde Safî Mûsâ Dede'ye değiniler mevcuttur.

A. Hayatı

Esrâr Dede ve Ali Enver “Safiyullah Dede”, Mehmed Tahir ve Mehmed Ziyâ “Safiyullah Musa Dede”, Bağdatlı İsmail Paşa “Safî el-Mevlevî”⁴, Ayvansarayî “Arap Mûsâ Safî Dede”,⁵ Çelebizâde Asım Efendi “Kasımpaşa şeyhi Mûsâ Efendi” ifadeleriyle Safî Mûsâ Dede'yi takdim ederler. Safî Mûsâ günümüzde Lübnan sınırlarında bulunan Trablusşam Dergâhı şeyhi Celâlî Ali Dede'nin oğlu olarak 1092/1681'de doğar. Doğumuna “Enğam” kelimesi tarih düşürülmüştür. Kendisi pederinin asıl adının Ali, celâleti sebebiyle lakabının Celâlî olduğunu, Atina'da doğup daha sonra Trablus'a yerleştiğini belirtir.⁶ Babası Celâlî Ali Dede 1060/1649 tarihinde Atina'dan Konya'ya gelip Mevlâna Dergâhı makam çelebisi Pîr Hüseyin Efendi'den inabe alarak dervîşi olmuş, çilesini burada çıkarmıştır. Daha sonra Trablusşam Mevlevihanesi meşihat vazifesi kendisine tevdi edilmiştir.⁷ Diğer kardeşleri⁸ gibi Safî Mûsâ da Trablusşam'da doğar. Arapça, Farsça ve belagat eğitimini babasından alır. 1110/1699 yılında on sekiz yaşındayken babası vefat eder.⁹

Kendi otobiyografisinde yer almasa da kaynaklar pederinin vefatından sonra kardeşleriyle birlikte Mısır'a geçtiğini, Mevlevî hankâhında Mevlevî üstadlardan ilim tederrüs ettiğini haber verir. Bunun yanı sıra Abdülgani

4 “صفي الدين موسى بن جلال الدين علي المولوي الرومي من بلدة اتنا” Bkz. Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin*, İstanbul 1955, II, 482

5 Ayvansarayî Hüseyin Efendi, *Hadikatü'l-cevâmî*, haz. Ahmed Neziha Galitekin, İşaret Yayınları, 2001, s. 306.

6 Safî Mûsâ Dede, *Ta'ribu Şâhidî*, vr. 27a-27b.

7 Celâlî Ali Dede hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Sakıb Dede, *Sefîne-i Neffse-i Mevleviyân*, II, 173-175. Sahih Ahmed Dede, *Mecmu'atü't-tevârihi'l-Mevleviyye: Mevlevîlerin Tarihi*, haz. Cem Zorlu, İstanbul: İnsan Yayınları, 2011, s. 310.

8 Esrar Dede toplam kardeş sayısını dört olarak verirken Mehmed Ziya bu sayıyı on bire çıkarır. Bkz. Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, s. 290; Mehmed Ziya, *Yenikapı Mevlevihanesi*, haz. Murat Karavelioğlu, İstanbul: Ataç Yayınları, s. 115. Mustafa Sâkıb Dede Safî Mûsâ Dede'nin Şam Mevlevihanesi meşihat vazifesinde bulunan Şeyh Muhammed ve Trablus Mevlevihanesi postnişini Şeyh Sadık adında iki abisinden söz eder. Bkz. Sakıb Dede, *Sefîne*, II, 174.

9 Safî Mûsâ Dede, *Taribu Şâhidî*, vr. 28a.

Nablûsî'den (ö. 1143/1731) hadis ve tefsir gibi naklî ilimleri tahsil eder.¹⁰ Nablûsî'nin Şam'da Salı günleri tefsir, Emevî Camii'nde *Sahîh-i Buhârî* ve vahdet-i vücûd doktrini muhtevalı eserler okuttuğu bilinmekte olduğundan¹¹ Safî Mûsâ Dede bu dersleri takip etmiş olmalıdır.

Yirmi sekiz yaşına geldiğinde yani 1120/1708 tarihinde Haleb Mevlevihanesi meşihatine tayin edilmiştir. Burada yedi sene vazife yaptıktan sonra 1127/1715 tarihinde Çelebi Hacı Mehmed Ârif-i Râbî' Efendi tarafından Kahire Mevlevihanesi'ne tayin edilir. Dokuz sene süren bu görevinden sonra yine makam çelebisi Hacı Mehmed Ârif-i Râbî' Efendi 1136/1723 tarihinde onu Kasımpaşa Mevlevihanesi meşihatine tayin eder.¹² Kasımpaşa Mevlevihanesi'nde sekiz sene yürüttüğü meşihat görevinden¹³ sonra 1144/1731 yılında 52 yaşında iken Yenikapı Mevlevihanesi'ne on birinci şeyh olarak tayin edilir.¹⁴ Aynı zamanda dersiâmlık vazifesi de ifa etmiş olan Safî Mûsâ Dede,¹⁵ on üç sene süren Yenikapı Mevlevihanesi şeyhliğinin ardından 1157/1744 yılında 65 yaşında iken vefat eder.¹⁶

- 10 Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, 64b-65a, s. 290; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 103; Mehmed Ziya, *Yenikapı Mevlevihanesi*, s. 115; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin*, İstanbul 1955, II, 482. Hüseyin Vassaf Şam'da Abdülganî Nablûsî'den hadis okuduğunu söylemektedir. Bkz. *Seffine-i evliyâ*, V, 236-7.
- 11 Bekri Alaeddin, *Bir Çağın Öncüsü: Abdülganî Nablûsî Hayatı ve Fikirleri*, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995, 127. Abdülganî Nablûsî'nin mümtaz talebeleri için bkz. Abdulcebbar Kavak, "Şeyh Abdülganî en-Nablûsî'nin (ö. 1143/1731) Mevlevilik Müdafası: *El-Ukûdü'l-lü'lüyye fi tarîki's-sâdeti'l-Mevleviyye* Adlı Eseri", *AÜ Türiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 56, 2016, 1130.
- 12 Safî Mûsâ Dede, *Taribu Şahidi*, vr. 28a. Safî Mûsâ Dede, Seyyid Halil Salik Dede'nin irtilhali üzerine Kasımpaşa Mevlevihanesi postuna oturmuştu. Bkz. Şeyhî, *Vekâyî*, IV, 681. Haleb Mevlevihanesi'nde yerine Seyyid Mehmed Dede (ö. 1144) postnişin olmuştur. Bkz. Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü'ş-şakâik fi hakkı ehli'l-hakâik*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989, V, 336.
- 13 Kasımpaşa Mevlevihanesi'nde yerine büyük oğlu Şemseddin Dede posta oturmuştur. Sahih Ahmed Dede, *Mecmu'atü't-tevârihi'l-Mevleviyye*, s. 329; Tabibzâde Mehmed Şükrî, *Mecmu'a-i Tekâyâ: İstanbul Hankâhları Meşâyihî*, haz. Turgut Kut, Harvard: Harvard University Press, 1995, s. 41.
- 14 Mehmed Ziya, *Yenikapı Mevlevihanesi*, s. 115; Sahih Ahmed Dede, *Mecmu'atü't-tevârihi'l-Mevleviyye*, s. 329; Esrâr Dede, *Tezkire*, s. 291. Yenikapı Mevlevihanesi'nin on dokuzuncu yüzyıl sertabbâhlarından Kemaleddin Efendi, Safî Mûsâ Dede'nin 1148/1735 tarihinde Yenikapı Mevlevihanesi'ne atandığını belirtir. Bkz. Mustafa Erdoğan, "Yenikapı Mevlevihanesiyle İlgili Kaynaklara Bir İlâve: Kemâleddin Efendi'nin *Terâcim-i Ahvâl'i*", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Dergisi*, 2008, 47, 172.
- 15 Bayram Ali Kaya, *Tekke Kapısı: Yenikapı Mevlevihanesi'nin İnsanları*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2010, s. 95.
- 16 Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb: Mevlevî Şâirler*, haz. Tahir Hafizoğlu, İstanbul: İnsan Yayınları, 2010, 179.

B. Önemi

Safî Mûsâ Dede İstanbul'da yaşamaya başlamasıyla birlikte bazı önemli gelişmelerin öncüsü olmakla dikkat çeker. Bunlardan biri Trablusşam, Halep ve Mısır'da elde ettiği birikimini çeşitli vesilelerle İstanbul'un ilmî çevresine yansıtması ve Abdülgânî Nablûsî'nin çizdiği ilmî karakterin İstanbul'un entelektüel muhitine taşınmasında önemli rol oynamasıdır. Bir diğer dikkat çeken yönü ise mensubu bulunduğu şeyh ailesinin hayatiyeti ve gücünün 19. Yüzyılın ikinci yarısına kadar süreklilik kazanmasında başrol oynamasıdır.

Entelektüel camiaya katkılarından ilki 1336/1724 yılında yani Kasımpaşa Mevlevihanesi meşihat görevinin ilk yılında Arapça öğreniminde istifade edilecek manzum bir lügat hazırlamasıdır. Bu lügat, *Mesnevî-i Manevî*'nin anlaşılmasına kolaylık sağlaması niyetiyle Muğlalı İbrahim Şâhidî Dede Efendi'nin kaleme aldığı fakat sadece Mevlevîlerin ilgisiyle sınırlı kalmayıp Osmanlı'da Farsça öğreniminde müracaat edilen başat bir eser hüviyeti kazanan *Tuhfe-i Şâhidî*'nin Arapça'ya tercümesidir. Esrâr Dede, ardında bir şerh literatürü meydana gelen¹⁷ *Tuhfe-i Şâhidî*'ye nazirede *Tuhfe-i Mûsâ el-Mevlevî* nâm-ı diğer *Ta'ribü Şâhidî* kadar yaygınlık kazanan bir eser bulunmadığını "*Tuhfe-i Şâhidî-i Mevlevî* yine *Tuhfe-i Mûsâ'l-Mevlevî* ile mukabelede bu ana değin kimsenin eseri şüyu' bulmamıştır"¹⁸ sözleriyle ifade eder. Aynı zamanda *Ta'ribü Şâhidî*'nin *Tuhfe-i Şâhidî* kıymetinde, "aslının muadili" olduğunu belirtmektedir.¹⁹ *Tuhfe-i Şâhidî* ile çok erken yaşta tanışan Safî Mûsâ henüz Trablusşam'da iken babasının nasihatine kulak vererek bu eseri ezberlediğini ifade eder.²⁰ Yıllar sonra Kasımpaşa Mevlevihanesi'ndeki halka açık sohbetlerine katılan birinin kendisini teşvik etmesi üzerine *Tuhfe-i Şâhidî*'nin Arapça'ya tercümesini üç ay gibi kısa bir süre içerisinde tamamlar:

İderdim halka anda va'z u tezkîr *Gelürdi meclise her şâb ve her pîr*
Biri onlardan itdi bana terğîb *Dedi gel Şâhidî'yi eyle ta'rib*
Onu nazm eyledim se mâh içinde *Zehî tuhfe olub Tazi dilinde*
Tamam oldukda ta'rib u nizâmı *Dedim ben Şâhidî Ta'ribî nâmı*²¹

17 Yazıldığı asırdan itibaren kabul gören bu eserle ilgili oluşan şerh geleneği hakkında bir çalışma için bkz. Yusuf Öz, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, Konya: Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 1999, s. 31-89.

18 Esrar Dede, *Tezkire*, s. 293. Sonraki kaynaklarda bu bilgiyi tasdik edici ifadeler yer alır. Misal için bkz. Mehmed Ziya, *Yenikapı Mevlevihanesi*, s. 117.

19 Esrar Dede, *Tezkire*, s. 293.

20 "Peder nushına cehdi rehber itdim / Kitab-ı Şâhidî'yi ezber etdüm" Safî Mûsâ Dede, *Ta'ribü Şâhidî*, vr. 27b.

21 Safî Mûsâ Dede, *Ta'ribü Şâhidî*, vr. 29a.

Ta'ribü Şâhidî yazıldıktan neredeyse bir asır sonra Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi ve musikişinas Abdülbaki Nâsır Dede tarafından şerh edilir. Nâsır Dede eserin şerhine posta oturmadan iki sene önce başlayıp posta oturduğu sene yani 1215/1801'de şerhi tamamlar. Nâsır Dede dibacede eseri şerh etme amacını şöyle nakleder:

Mevlevîhâne-i Bâb-ı Cedîd'de şeyh olup anda medfûn olan Şeyh Mûsa Dede Efendi el-Mevlevî'nin *Kitâb-i Taribu's-Şâhidî*'si ki bir eser-i latiftir lakin bu gûne kitab elbette şerhe muhtacdır. Zira nüsha nüshaya muhalif olub harekât ve hurufda ve belki bazı kelimatda ziyadelik ve noksanlık ve gayrilikten hâlî olmayup fehminde 'usret çekilir. Bu sebep ile evzânında ve taktiat-ı ebyâtında dahi zihin halel ve şüpheden hâlî olmaz.²²

Safî Mûsâ Dede'nin diğer önemli katkısı Kasımpaşa Mevlevîhanesi meşihatının ikinci yılında, *Ravzatu's-safâ* isimli meşhur eserin müellifi Mirhand'ın yeğeni olan Handmîr'in *Habibü's-siyer* isimli muteber tarih eserinin Türkçe'ye tercüme heyetinde görevlendirilmesiyle ortaya çıkar. Vak'anüvis Çelebizade İsmail Asım Efendi'nin 1139 senesi hadiseleri arasında zikrettiği bu tercüme faaliyetinde "Mezâyâ-yı 'ibârât-ı Fârisiyye'ye vâkıf olan erbâb-ı maârif" olarak tavsif ettiği tercüme heyetinin Safî Mûsâ Dede dışındaki diğer üyeleri Süleyman Nahifi Mevlevî Efendi, müderris Fasîhi Hasan Efendi, küttâb-ı divandan Hirevî Fayız Efendi ve Şermî Efendi, defter-i hâkânî kاتبlerinden Seyyid Çelebi ve Haleb eski kadısı olan Mansurizade Efendilerdir.²³ Safî Mûsâ Dede Kasımpaşa Mevlevihanesi şeyhliğinin üçüncü senesinde ise yine padişahın emriyle *Sihah-ı Cevherî* tercümesi olan *Vankulu Lugatı*'nın basılışında musahhihlik hizmetini ifa etmiştir.²⁴

Safî Mûsâ Dede'nin İstanbul'a henüz geldiği sıralarda devlet erkânı tarafından kendisine bu görevlerin tevdi edilmesi oldukça önemlidir. Bu durum saltanatın merkezi olan İstanbul'da ilmî ve siyasî çevrelerin dikkatlerini üzerine celbettiğini, ilmi ve irfanı ile kendisini bu muhite kısa sürede kabul ettirdiğini göstermektedir.

Safî Mûsâ Dede'yi diğer İstanbul Mevlevî meşâyihından farklı kılan bir husus da fıkıh ilmi literatürüne yaptığı katkıdır. Daha farklı bir ifadeyle Safî

22 Abdülbaki Nasır Dede, *Şerh-i Ta'ribü Şâhidî*, Süleymaniye Ktp, Nafiz Paşa 1483, vr. 1b'den naklen Yusuf Öz, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, s. 94.

23 Çelebizade İsmail Asım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, İstanbul: Klasik Yay., 2013, III, s. 1485.

24 Padişah tarafından seçilen tashih heyetindeki diğer isimler ise İstanbul eski Kadısı İshak Efendi, Selanik'ten mazul Pirizade Sahib Mehmed Efendi, Galata'dan münfasıl Yanyalı Esad Efendi (ö. 1143/1730)'dir. Bkz. *Tarih-i Râşid ve Zeyli*, III, s. 1548.

Mûsâ Dede on sekizinci asırda İstanbul Mevlevîhanelerinde posta oturmuş Mevlevî şeyhleri arasında fıkıh alanında eser veren yegâne postnişindir. İslâm miras hukukunu Hanefî mezhebi özelinde ele aldığı bu eseri *Ürcûze-i Cedîde* ismiyle anılmaktadır. Kaynaklar Safî Mûsâ Dede'nin bu esere هو الظاهر (Hüve'z-zâhir) ibaresiyle tarih düşürdüğünü belirtirler.²⁵ Bu ibarenin 1148/1736 yılına tekabül etmesi itibariyle eseri Yenikapı Mevlevihanesi meşihat vazifesinde bulunduğu sırada kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Bu eseri tespit etme maksadlı muhtelif el yazma koleksiyonlarında yaptığımız ara-malar maalesef neticesiz kaldı. Mezkûr eserin Yenikapı Mevlevihanesi'nin on dokuzuncu asırda geçirdiği yangında kaybolmuş olması muhtemeldir. Eserin sebab-i telifine dair malumatı, Esrâr Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*'sinde teberrüken zikrettiği beyitlerden kısmen de olsa elde edebilmekteyiz. Aynı zamanda söz konusu beyitler eserin Arapça olduğunu ve başlığının da ima ettiği şekilde manzum tarzda kaleme alındığını ispat etmektedir. Eserin dibâce kısmı sonrasında gelen altı beyit şöyledir:

هداه مولاه الى نهج سوى	وبعد فالعاجز موسى المولوي
منظومة في مذهب النعمان	يقول راقبت مدار ازمان
ولم أجد فعن لي كالواجب	في الأثر مثل سائر المذاهب
اجاد في النظم فحول العلماء	ان انظمن ازجوزة فيه كما
اهجره في فضل الله يمنع	ان لم اكن منكم عدادا فاسمعوا ل
لاكن اذا ما ظهرت فواهيبة ²⁶	كم في الزوايا من خبايا خافية

İktibas ettiğimiz bu beyitlerde Safî Mûsâ Dede uzun bir süredir Hanefî mezhebine göre kaleme alınmış manzum bir ferâiz eseri aradığını fakat bulamadığını belirtmekte ve bu nedenle diğer mezheplerde olduğu gibi Hanefî mezhebini esas alan böyle bir eser yazmanın kendisine vacib olduğunu mütevazı bir edayla söylemektedir. Doğrusu bu açıklama eserin sebab-i telifi hakkında yeterince fikir vermemektedir. Acaba sadece ferâiz literatüründe fark ettiği bir boşluğu giderme amacıyla mı yoksa yaşadığı

25 Esrâr Dede, *Tezkire*, 291; Mehmed Ziya, *Yenikapı Mevlevîhanesi*, 116.

26 *Ve ba'd fe'l-'âcizü Mûsâ'l-Mevlevî Hedâhü Mevlâhu ile'n-nehci's-sevî*
Yekulü rakabtü medâra ezmânin Manzûmeten fî mezhebi'n-Nu'mânî
Fî'l-irsi mislû sâiri'l-mezâhibi Ve lem ecid fe'anne li ke'l-vâcibi
În enzammenne ürcûzetin fîhi kemâ Ecâde fî'n-nazmi fuhûlü'l-'ulemâ
În lem ekün minküm 'idâden fe'sma'û La hecre fî fazlillahi yemna'u
Kem fî'z-zevâyâ min habâyâ hâfiyetün Lâkin izâ mâ zaharat fevâhiyetün

Bkz. Esrâr Dede, *Tezkire*, 291-292.

dönemde miras hukuku özelinde toplumda karşılaştığı bazı problemler üzerine didaktik türde bir eserin yazılma ihtiyacına binaen mi bu eseri telif etti? Ya da meşhur fıkıh ve tasavvuf âlimi Abdülgani Nablusî başta olmak üzere Suriye, Mısır ve Trablusşam'da önemli üstatlarından edindiği ilmî müktesebatı aktarmak mı istedi? Bu soruları çoğaltmak mümkün olmakla birlikte sahih cevap ancak eserin tespit edilip tetkik edilmesi suretiyle verilebilecektir. Net olarak ifade etmenin mümkün olduğu şey ise şudur: *Ürcûze-i Cedîde* on sekizinci asırda yaşamış bir Mevlevî şeyhinin ilm-i fıkıh literatürüne sunduğu bir katkıdır. Dahası söz konusu eser mezkûr asırda İstanbul Mevlevî meşâyihî arasında müstakil olarak fıkıh ilmi ile ilgili kaleme alınmış yegâne eserdir.

Öte yandan *Ürcûze-i Cedîde* ulema ve devlet erkânı tarafından takdirle karşılanıp muteber kabul edilmiştir. Hatta bu eserine istinaden Safî Mûsâ Dede, Hz. Mûsâ'ya benzetilmiş ve onun dilinden konuştuğunu ifade eden beyitler ehli tarafından terennüm edilmiştir.²⁷

Arapça, Farsça ve Türkçe'de şiir söylemeye muktedir olduğu ifade edilen²⁸ Safî Mûsâ Dede'nin Arapça şiirlerinin meclislerde okunduğu belirtilir ve şiirlerinden örnekler verilir.²⁹ Bağdatlı İsmail Paşa, onun müellefatı arasında Türkçe bir divandan söz eder.³⁰

C. Tesirleri:

I. Güçlü Şeyh Ailesinin İstanbul'a İntikali

Safî Mûsâ Dede Efendi'yi farklı kılan unsurlardan biri de güçlü bir şeyh ailesinin mensubu olması ve bu ailenin Bilâdü's-Şam ve Mısır Mevlevîhaneleriyle sınırlı kalmayıp İstanbul Mevlevîhanelerinde de söz sahibi bir aileye dönüşme sürecinde etkin rol almasıdır. Trablusşam Mevlevihanesi meşihat vazifesinde bulunan babası Celâlî Ali Dede'nin mahdumları muhtelif Mevlevihanelerde postnişinlik vazifesi icra etmişlerdi. Hatta *Sefîne* müellifi Mustafa Sâkîb Dede (ö. 1148/1735) Celâlî Ali Dede'nin Safî Mûsâ Dede de dâhil üç evlâdının meşihat görevlerini zikrederken ailenin çoğu ferdine postnişinlik tevdi edilmesinin o gün olduğu gibi geçmişte de ender rastlanan bir durum olduğunu ifade etmektedir.³¹ Bu durumun Safî Mûsâ

27 Esrâr Dede, *Tezkire*, 292.

28 Mehmed Tahir Bursevi, *Osmanlı Müellifleri*, I, 103.

29 Esrâr Dede, *Tezkire*, 293; Mehmed Ziyâ, *Yenikapı Mevlevîhanesi*, 117-118.

30 Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin*, II, 482.

31 Mustafa Sâkîb Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, II, 174.

Dede'nin evlatları için de geçerli olduğunu görmekteyiz. Konya Mevlâna Dergâhı Çelebilik makamınca on sekizinci asırda Galata, Kasımpaşa ve Beşiktaş Mevlevihanelerine Safî Mûsâ Dede'nin oğulları ve torunlarının şeyh tayin edilmeleri dikkat çekmektedir. Bu noktada Safî Mûsâ Dede'nin önemi büyüktür. Onun İstanbul'daki meşihati döneminde sağladığı ortam, sunduğu hizmet Çelebilik makamı tarafından olumlu karşılanarak aile efradının da sair Mevlevihanelerde vazifede bulunmaları münasib görülmüştür. On sekizinci asrın sonlarına doğru inşa edilen Üsküdar Mevlevihanesi hariç İstanbul'da aktif olarak hizmet veren diğer tüm Mevlevihanelerin postnişin silsilelerine bakıldığında Safî Mûsâ Dede ailesinin bir ferdine muhakkak rastlanmaktadır. Oğulları Mehmed Şemseddin Dede ile Kadî İsa Dede, damadı Selim Dede ve torunu Mehmed Sadık Dede'ye on sekizinci asırda Galata Mevlevihanesi meşihat vazifesi tevdi edilmiştir. Oğlu Mehmed Şemseddin Dede, Galata Mevlevihanesi haricinde Kasımpaşa Mevlevihanesi şeyhliğini de icra etmiştir ki aynı durum torunu Mehmed Sadık Dede için de geçerlidir. Bir diğer torunu olan Mûsâ Dede ise Kasımpaşa Mevlevihanesi şeyhi olmuştur.³²

Mühim şeyh ailelerini belirtme bağlamında Safî Mûsâ Dede ailesine de değinen Ekrem Işın bu ailenin Galata ve Kasımpaşa Mevlevihanelerinde ağırlığını hissettirdiğini Yenikapı Mevlevihanesi'nde ise sadece Safî Mûsâ Dede ile temsil edildiğini belirterek³³ bu ailenin söz sahibi olduğu Mevlevihaneleri Galata, Kasımpaşa ve Yenikapı ile sınırlar. Fakat Beşiktaş Mevlevihanesi meşâyih silsilesi incelendiğinde asrın sonlarına doğru meşihat vazifesinin yine Celâli Ali Dede ailesine mensup dedelerin uhdelere verilmiş olduğu görülür. Hatta yine aynı mevlevihanede on dokuzuncu asrın ikinci yarısına kadar söz sahibi oldukları dikkat çeker. Bu aileye mensup olup Beşiktaş Mevlevihanesi postnişinlik makamını devam ettiren dedeler ise sırasıyla şöyledir: Trablus Şeyhi Ahmed Dede (ö. 1185/1771), Yusuf Zühdi Dede (ö. 1232/1817), Mahmud Dede (ö. 1819), Mehmed Said Dede (ö. 1853).³⁴

Netice itibarıyla neseben nüfuz sahibi bir şeyh ailesinden gelen Safî Mûsâ Dede, İstanbul Mevlevihanelerinde meşihat makamına tayin edilmesiyle birlikte, gerek yaşadığı muhitin gerekse de merkez tekke Konya Mevlâna

32 Galata, Kasımpaşa, Beşiktaş ve Yenikapı Mevlevihaneleri postnişin silsileleri için bkz. Tabibzâde Mehmed Şükrî, *Mecmu'a-i Tekâyâ*, s. 32, 41-42, 44, 69.

33 Ekrem Işın, "Yenikapı Mevlevihanesi", *DBİA*, VII, 478.

34 Esasen Beşiktaş Mevlevihanesi postnişin silsilesinde Mahmud Dede ile Mehmed Said Dede, Celâli Ali Dede ailesine mensup olmayan Mehmed Kadri Dede posta oturmuştur. Tabibzâde Mehmed Şükrî, *Mecmu'a-i Tekâyâ*, 69; Sezai Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul: Vefa Yayınları, 2007, 141-145.

Dergâhı yönetiminin takdirini kazanarak ailesinin nüfuzunu devam ettirmiştir. Böylece soyundan gelenler vasıtasıyla on sekizinci asırda Galata, Yenikapı, Kasımpaşa ve Beşiktaş Mevlevihaneleri'nde şeyhlik makamında bulunan ve on dokuzuncu asrın ikinci yarısına kadar meşihat vazifesini ellerinde bulunduran bir şeyh ailesinin İstanbul'daki mevcudiyetlerinde aktif rol oynamıştır.

II. Beyzavî Tefsiri, Hidâye ve Mesnevî Merkezli Ders Halkaları

Safî Mûsâ Dede Trablusşam, Suriye ve Mısır'da elde ettiği birikimini çeşitli vesilelerle İstanbul'a aktarmakla temayüz eder. Bu vesilelerden biri de *Beyzavî Tefsiri*, *Hidâye* ve *Mesnevî* eksenli oluşturduğu halka açık ders meclisleridir.³⁵ *Mesnevî* sohbetleri bütün Mevlevî şeyhlerinin yapmakla mükellef olduğu vazifelerdendir. Özellikle tarikata has bir zikir türü olan mukabelelenin erkânı arasında *Mesnevî* takriri önemli bir yer tutar.³⁶ Hatta Mevlevîhane mimarisinde *Mesnevî* takriri için husûsen inşa edilmiş *Mesnevî* kürsüsü dikkat çekmekte, *Mesnevî* sohbetlerinin bu kürsüden yapılageldiği bilinmektedir.³⁷ Safî Mûsâ Dede de diğer bütün Mevlevî şeyhleri gibi bu geleneği devam ettirir. Bunun haricinde *Beyzavî Tefsiri* ve *Hidâye* eserlerinin taliminde bulunması onun Osmanlı ilim geleneğine bağlılığını göstermektedir. Osmanlı eğitim kurumlarında vazgeçilmez bu iki eseri tercih etmesi onun bir nevî medrese-tekke birlikteliği meydana getirmeye çalıştığı şeklinde de değerlendirilebilir. Kapıları toplumun istisnasız her kesiminden insana açık olan mevlevihanede düzenlediği söz konusu ders meclisleriyle Safî Mûsâ Dede'nin dini anlama ve idrak etmede sahih bir algının oluşmasına gayret sarf ettiğini söylemek mümkündür. Şam'da bulunduğu sırada bilhassa meşhur Hanefî fakihî Abdülganî Nablusî'den elde ettiği ilmî birikimi tertip ettiği bu ders meclislerinde sunarak Trablus, Halep ve Kahire'deki ilmî düşüncenin İstanbul'a aktarılmasında taşıyıcı vazife üstlenmiştir.

Safî Mûsâ Dede'nin ders halkasına iştirak edenler arasında Şeyh Gâlib'in babası Mustafa Reşid Efendi'nin bulunduğunu özellikle zikretmek gerekir. Hatta bu iştirak sıradan bir takipçi statüsünde değil, Safî Mûsâ Dede'nin dervîşi olması itibarıyla şeyh-mürîd âdâbı dâhilindedir.³⁸ Öte yandan kaynaklar ne yazık ki bu ders meclislerinin muhtevası üzerine detay verme-

35 Esrâr Dede, *Tezkire*, 291.

36 Trabzonlu Köseç Ahmed Dede, *et-Tuhfetü'l-behiyye fi't-tarikati'l-Mevleviyye Tercümesi (Zâviye-i Fukarâ)*, haz. Ali Üremiş, Trabzon: Serander Yayınları, t.y. 43.

37 Hüseyin Top, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007, 71.

38 Ekrem Işın, "Mevlevîlik: Bir Ortaçağ Kurumunun Modernleşme Süreci", *Uluslararası Mevlâna Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2010, 517.

mektedirler. Söz konusu derslerde Safî Mûsâ Dede'nin ne tür bir usûl izlediği konusunda bir malumata sahip değiliz. Dolayısıyla bu oturumlarda ayetlerin işarî manalarına da atıfta bulunup bulunmadığı ya da Nablusî'nin telkin ettiği vahdet-i vücûd nazariyesine muvafık bir söylemi tercih edip etmediği gibi sorular cevapsız kalmaktadır.

Sonuç

Safî Mûsâ Dede Efendi on sekizinci asır Mevlevî şeyhleri arasında hem nüfuzlu bir şeyh ailesinin müntesibi olması hem de bu şeyh ailesinin İstanbul Mevlevîhanelerinde de uzun seneler söz sahibi olmasını sağlamasıyla temayüz eder. On sekizinci asrın başlarında Kasımpaşa ve sonrasında Yenikapı Mevlevîhaneleri meşihat vazifesini ifa etmek üzere geldiği İstanbul'da, on dokuzuncu asrın ikinci yarısına kadar meşihat makamında bulunacak şeyh ailesinin meydana gelmesinde baş aktördür. Nitekim Bilâdü-Şâm ve Kuzey Afrika'da elde ettiği ilmî müktesebâtını ömrünün son yirmi bir senesinde ikamet ettiği İstanbul'a taşımak suretiyle ilim dünyasına sağladığı katkılar, Konya Mevlâna Dergâhı Çelebilik makamının İstanbul Mevlevîhaneleri postnişinlik makamlarına Safî Mûsâ Dede'nin nesebinden gelenleri tayin etmesinde temel faktörlerdendir. Diğer taraftan Safî Mûsâ Dede'nin İstanbul'a yeni geldiği sıralarda Sultan III. Ahmet'in emriyle oluşturulan Handmîr'in *Habîbüs-siyer* isimli tarih eserinin tercüme heyetinde ve *Sıhah-ı Cevherî* tercümesi olan *Vankulu Lugatı*'nın redaksiyon ekibinde yer alması onun sadece Arapça ve Farsça'ya olan vukufiyetini değil, aynı zamanda İstanbul'un entelektüel camiasının içerisinde çok kısa bir sürede yer edindiğini de göstermektedir.

Tercüme ve tashih faaliyetlerinin dışında telifle de iştilal eden Safî Mûsâ Dede, ferâiz konusuna hasrettiği *Urcûze-i Cedîde*'siyle fıkıh alanına katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda bu eser on sekizinci asır İstanbul Mevlevî meşâyihî arasında fıkıh literatürüne yapılan yegâne katkıdır. Bundan başka ardında, Arapça dil öğreniminde istifade edilen Arapça-Türkçe bir manzum lügat bırakmıştır. Halep, Kahire, Kasımpaşa ve Yenikapı Mevlevîhaneleri olmak üzere toplamda dört farklı Mevlevîhane postuna oturmuş olan Safî Mûsâ Dede elsine-i selâsede şiir söyleme istidadı ile de dikkat çekmektedir. Bütün bunlar Safî Mûsâ Dede'nin on sekizinci asrın bilhassa İstanbul Mevlevîhaneleri postnişinleri arasında önemli bir payeye sahip olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Alaeddin, Bekri, *Bir Çağın Öncüsü: Abdülganî Nablûsî Hayatı ve Fikirleri*, İstanbul: İnsan Yayınları, 1995.
- Ayvansarayî, Hüseyin Efendi, *Hadîkatü'l-cevâmî*, haz. Ahmed Nezhîh Galitekin, İsa-ret Yayınları, 2001
- Bağdatlı, İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin*, İstanbul 1955, II,
- Bursalı, Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333, I.
- Çelebizâde, İsmail Asım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, İstanbul: Klasik Yay., 2013, III.
- Enver, Ali, *Semâhâne-i Edeb: Mevlevî Şâirler*, haz. Tahir Hafizoğlu, İstanbul: İnsan Yayınları, 2010.
- Erdoğan, Mustafa, "Yenikapı Mevlevihanesiyle İlgili Kaynaklara Bir İlâve: Kemâleddin Efendi'nin *Terâcim-i Ahvâlî*", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Dergisi*, 2008, 47, 172. (157-174).
- Esrâr, Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, haz. İlhan Genç, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2000.
- Fındıklılı, İsmet Efendi, *Tekmiletü's-şakâik fi hakki ehli'l-hakâik*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989, V.
- Işın, Ekrem, "Yenikapı Mevlevihanesi", *DBİA*, 1994, VII.
- İhtifalci, Mehmed Ziya, *Yenikapı Mevlevihanesi*, haz. Murat Karavelioğlu, İstanbul: Ataç Yayınları.
- Kavak, Abdulcebbar, "Şeyh Abdülganî en-Nablûsî'nin (ö. 1143/1731) Mevlevilik Müdafaası: *El-Ukûdü'l-lü'liyye fi tarîki's-sâdeti'l-Mevleviyye* Adlı Eseri", *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 56, 2016, 1125-1151.
- Kaya, Bayram Ali, *Tekke Kapısı: Yenikapı Mevlevihanesi'nin İnsanları*, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2010.
- Köseç Ahmed, Trabzonlu Dede, *et-Tuhfetü'l-behiyye fi't-tarîkati'l-Mevleviyye Tercümesi (Zâviye-i Fukarâ)*, haz. Ali Üremiş, Trabzon: Serander Yayınları, t.y..
- Küçük, Sezai, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İstanbul: Vefa Yayınları, 2007.
- Mûsâ, Safî Dede, *Ta'ribu Şâhidî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Mehmet Taviloğlu Bölümü.
- Öz, Yusuf, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, Konya: Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 1999.
- Sahih, Ahmed Dede, *Mecmuatü'tevârihi'l-Mevleviyye: Mevlevîlerin Tarihi*, haz. Cem Zorlu, İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.
- Sâkıb, Mustafa Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, tsh. Mehmed Arif Paşa, Kahire: Mektebetu Vehbe, 1283/1866.
- Şeyhî, Mehmed Efendi, *Vekâyi'u'l-fudalâ, eş-Şekâyık* içinde, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989, I-III.
- Tabibzâde, Mehmed Şükrî, *Mecmu'a-i Tekâyâ: İstanbul Hankâhları Meşâyihü*, haz. Turgut Kut, Harvard: Harvard University Press, 1995.
- Top, Hüseyin, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2007, 71
- Vassaf, Hüseyin, *Sefîne-i evliyâ*, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi, 2006, I-V.